

SEPTIMIU BUCUR – AN UNFAIRLY FORGOTTEN CRITIC

Dumitrița Florina TODORAN (POP)

"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

Abstract: Who is Septimiu Bucur? His profile can be inferred from both its individual behavior and socio-cultural existential and the manuscripts litter feverishly in watershed moments of life. Septimiu Bucur is a name not listed to appear on the cover of a volume of essays and literary and philosophical studies in the 49 years he lived. It is very popular in intellectual circles for the depth of his thought and intellectual refinement.

The voluminous writings of Septimiu Bucur sphere is represented by manuscripts wrote between the years 1945- 1963 totaling over 3000 pages dealing with various topics. As a literary critic, has highlighted showing attributes of objectivity, discernment, ethical and aesthetic mastery values, language pertinent. As an essayist, a philosophical level, reveals its confluence with existentialism, developing six studies of Blaga's philosophy.

After 1955 continues to develop in-depth studies of some of the most important writers of Romanian literature, namely the classics, partially edited în posthumous volume "Lucullus's Banquet" with a selection of pre-war literary chronicles.

Keywords: destiny, critical, manuscripts, essayist, profile, culture

"Cultura este singurul climat care poate asigura dezvoltarea omului individual."

Sfefan Augustin Doinaş

Cine este Septimiu Bucur? Septimiu Bucur este un intelectual din părțile Mureșului, născut în satul Gâmbuț, descendent dintr-o familie cu tradiția cărții. A făcut parte dintr-o familie numeroasă, tatăl său Iuliu Bucur fiind profesor de religie. În copilărie, trăsătura dominantă de caracter a fost timiditatea, însuși autorul afirmând: „cred că cele mai multe din tristețile copilăriei mele își au rădăcina în sentimentul de timiditate care, psihologic vorbind nu era altceva decât expresia denaturată a unui extraordinar orgoliu, congenital firii mele.”¹ Profesorul de limba și literatură română al liceului “Alexandru Papiu Ilarian”, Dumitru Martinaș, îi insuflă dragostea pentru literatură, împrumutându-i diverse cărți prima fiind „La vie de l’espace” scrisă de M. Maeterlinck, carte care-i trezește multe semne de întrebare despre problema timpului. După terminarea liceului, își continuă studiile sub îndrumarea unor mari dascăli și mari gânditori precum Nicolae Iorga, C. Rădulescu-Motru. Absolvent al Facultății de litere și filosofie din București se integrează repede aceluși viu circuit spiritual pe care l-a reprezentat perioada interbelică în cultura noastră.

Reviste ca *Gândirea*, *Sfarmă piatră*, *Gând românesc*, *România literară*, *Azi* etc îl includ printre colaboratori, publicând cronici literare, recenzii, scurte eseuri. În timpul studenției lucrează ca bibliotecar la Biblioteca facultății iar din anul III este numit asistent al lui D. Caracostea, având această funcție timp de 5 ani.

Dar cine era pe plan psiho-moral Septimiu Bucur? Profilul lui poate fi dedus atât din comportamentul său individual existențial și socio-cultural cât și din manuscrisele așternute febril în momentele de cumpănă ale vieții. Septimiu Bucur e un nume nemenit să figureze pe

¹ Septimiu Bucur, *Banchetul lui Lucullus*, Ediție îngrijită, prefață și notă asupra ediției de Serafim Duicu, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1978, p. 5

coperta unui volum de studii sau eseuri literare și filosofice în cei 49 de ani pe care i-a trăit. Un nume străin multora dar care la vremea sa a reușit să primească aprecieri favorabile de la Lucian Blaga, Vasile Băncilă, Ion Chinezu, Constantin Noica și mulți alții. Este foarte apreciat în cercurile intelectuale pentru adâncimea gândirii sale și pentru rafinamentul intelectualului.

Lucian Blaga, de exemplu, îl îndrăgește așa de tare că îi trimite mai toate cărțile sale cu autografe. Pe o carte, numită “Diferențele divine”, apărută în 1940, Blaga scrie: “*Lui Timi Bucur, bunului și strălucitului meu prieten. L. Blaga*”.

În plan sentimental, a iubit o singură femeie încă din clasele primare, cu care și-a clădit căminul, a zămilit doi copii frumoși pe care i-a crescut în dragoste și respect, neridicând vocea la ei nici măcar o dată. Printre prietenii lui cei mai apropiați se numără Mircea Vulcănescu, V. Horia, Emil Cioran. Din păcate, nu a păstrat nimic din corespondențele cu aceștia, perioada cumplită a epocii comuniste l-a determinat să distrugă tot și să se întâlnească direct cu prietenii lui.

Pe parcursul vieții a dat dovadă de un comportament blând, cald, calm atât cu țărani, muncitorii cât și cu elitele reprezentative ale societății sau intelectualii. S-a purtat amabil cu toate națiile cu care a intrat în contact: români, germani, sași, maghiari, secui care îl considerau un „îns european”. „A dat dovadă de o generozitate pleneră pentru oameni, discreție față de propriile trăiri, tinerețe sufletească, o călitate încredere în valorile perene, o neatinsă foame de idei, toate acestea fiind trăsături caracteriale ale unui om al cărui destin a fost, aparent, frânt.”²

După întoarcerea din țară din prizonierat, după 1945, este animatorul vieții literare românești. Însă, după începuturi promițătoare în critică și eseistică, la numai 30 de ani și-a semnat actul de demisie din viața socio-intelectuală a arenei publice. După o perioadă de șomaj și profesorat intermitent este numit la un trust de construcții din Copșa Mică. Deși a fost detașat pe șantierul acestuia, în 1957, neputând lăsa la o parte întru-totul viața literară, contribuie activ la înființarea cenaclului târgumureșean „Liviu Rebreanu” menit să revigoreze valorile culturale românești, iar seara, pe șantier, unde condițiile de viață erau subumane, el le citea muncitorilor din studiul său despre Dictatul de la Viena semnat cu pseudonimul Horia Ursu, poezii goetheene și multe alte scrieri.

Cea mai voluminoasă sferă a scrierilor lui Septimiu Bucur este reprezentată de manuscrise pe care le-a redactat între anii 1945- 1963 însumând peste 3000 de pagini tratând teme diverse. Aceste manuscrise, din care un număr infim a fost deja publicat, pot fi clasificate după tradiționale criterii tematice care se regăsesc în ipostazele personalității lui Septimiu Bucur: poezii- create în linie tradițional- ardeleană, creionări ale lui Nichifor Crainic, Nicolae Iorga, P. Tușea etc, convingeri judicioase despre dictatura regală, totalitarism, studii ample, solid documentate despre răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, Scoala Ardeleană, Revoluția transilvană de la 1848, despre puterea de creație a poporului român, țărănism, despre geniile poporului român: Brâncuși, Eminescu, Enescu etc.

În calitate de critic literar, și-a evidențiat atributele dând dovadă de obiectivitate, discernământ, stăpânirea valorilor etico-estetice, limbaj pertinent. În calitate de eseist, pe plan filosofic, își vâdește confluente cu existențialismul, elaborând șase studii privitoare la filosofia lui Blaga. „Familiaritatea criticului cu universul abstract al filosofiei nu a tocit ascuțimea intuiției critice, sensibilitatea față de opera lirică și i-a influențat stilul în sensul unei sporite precizii și rigori analitice”.³ Studiile despre clasici vădesc receptivitatea sa la critica sociologică, tematică. Așa cum observă Serafim Duicu, în prefața volumului *Banchetul lui Lucullus*, criticul promova după 1944, o critică sociologică polemică nealiniindu-se celor care

² Doina Graur, *Septimiu Bucur- un destin frânt?*, Târnava, an.6, nr.1, p. 8-9

³ Silvia Udrea, *Septimiu Bucur-restituit*, Vatra, an.9, nr.2, p.3

îl reduceau pe Eminescu la *Impărat și proletar* și-și făceau procese de intenție pentru pesimismul său. Modul în care concepe Septimiu Bucur critica se deosebește de impresionismul lui Eugen Lovinescu și George Călinescu.

După 1955 continuă să elaboreze studii aprofundate despre unii dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii române, și anume clasicii, editate parțial în volumul postum „Banchetul lui Lucullus” împreună cu o selecție din cronicile literare antebelice. Deși avea alte preocupări în viața diurnă, își dorește să facă parte din tradiția criticii interbelice având idei polemice, astfel se confruntă cu marile valori clasice.

Atras de ideile criticii sociologice criticul vine cu o imagine integratoare asupra liricii eminesciene mutând socialul eminescian în zona filosoficului. Urmărește în lucrarea sa pesimismul eminescian din unele zone ale poeziei și spiritul combativ din alte zone, numind acest pesimism și spirit combativ „polaritate dialectică”. Aceste două laturi sunt foarte bine evidențiate critic în marile creații eminesciene: „Impărat și proletar”, „Epigonii”, „Scrisoarea I”, „Scrisoarea II”, „Scrisoarea III”. Deși unii critici afirmă despre Eminescu că este „un atlet al pesimismului filosofic” sau „un adept al ideologiei conservatoare”, Septimiu Bucur are o părere total diferită despre marele poet român și încearcă să aducă o serie de argumente ignorând ceea ce „comentarii nemulțumiți” au afirmat. Acesta dedică în volumul său un capitol „Luceafărului poeziei românești” intitulat „M. Eminescu de la poezia socială la „Luceafărul””. Aici își expune argumentele remarcabile asupra spiritului eminescian afirmând că acesta este mult mai complex decât cred „iubitorii” de formulări schematice.

Criticul Septimiu Bucur încearcă să cuprindă monografic în volumul său opera eminesciană parcurgând un lung excurs prin poezia și proza marelui poet, descoperind elemente pentru o mai bună înțelegere a universului acestuia.

Următorul clasic pe care Septimiu Bucur îl are în vizor este Caragiale, studiul despre acesta având deasemenea tentă polemică. Criticul nu este deloc de acord cu afirmația lui George Călinescu care spune că dramaturgul „a cultivat lumea lui Cațavencu din curată simpatie de comedigraf”⁴ și nu din spirit critic. Bucur este de părere că George Călinescu uită că și scriitorii mari din literatura română și universală au avut idealuri politice și că operele create au cu siguranță frânturi din idealurile lor. Caragiale are un temperament complex cu moșteniri contradictorii rămânând mereu viu și liber nefiindu-i niciodată teamă să se manifeste trecând cu ușurință și cu orgoliu peste toate dificultățile. Majoritatea contemporanilor lui Caragiale îl consideră un cabotin însă Bucur este de altă părere afirmând că trăsătura găsită de aceștia nu poate fi definitorie pentru caracterul caragelian deoarece este o notă frecvent întâlnită la creatorii de artă.

Deși s-a încercat a se stabili o egalitate între Eminescu și Caragiale, amândoi sunt „cei mai străluciți exponenți ai revoltei sociale împotriva nedreptăților regimului burghez-moșieresc.”⁵ Bucur afirmă ca există deosebiri radicale între aceștia: Eminescu este unul, adică o apariție în literatura și cultura românească, Caragiale neavând acest caracter de unicitate substanțial. Eminescu a avut o viziune integrală asupra problemei românești pe când Caragiale a surprins doar aspecte fragmentare ale ei.

În studiul *Poezia lui Lucian Blaga*, criticul urmărește câteva dintre ideile-cheie ale filosofiei acestuia în formulările metaforice ale versurilor: certitudinea misterului de dincolo de rațiune și de cuvinte, perceperea și trăirea timpului, tragismul metafizic, obsesia morții, „demonismul”, funcția revelatoare a metaforei, apartenența profundă la spiritualitatea românească etc. Opera lui Blaga a fost marea atracție intelectuală a lui Septimiu Bucur, însuși Blaga apreciind comentariile acestuia. Investigarea poeziei lui Blaga începe printr-o întrebare

⁴ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația pentru literatură și artă, București, 1941, p. 445

⁵ Septimiu Bucur, *op.cit.*, p. 120

„E nevoie să cunoști pe Blaga filosoful pentru a înțelege pe Blaga poetul?”. Criticul îl situează pe Blaga deasupra lui Nietzsche afirmând că “filosofia lui este o lumină prețioasă și indispensabilă”⁶ însa ceea ce afirmă Bucur nu putem spune că este adevărat, chiar dacă criticul nostru este un cunoscător aplicat al filosofiei lui Blaga. În studiul său, Bucur pătrunde în străfundurile universului blagian, săpând și găsind interpretări proprii, demonstrând că poezia acestuia este una „a marilor elanuri vitaliste proiectate la scară cosmică și a identificării eului cu universul elementar”.⁷

Dintr-un sentiment de justiție literară criticul mureșean și-a îndreptat atenția și asupra poeziei lui Octavian Goga considerând că lirica sa cuprinde o bună parte din bogăția sufletului românesc. În majoritatea poeziilor lui Goga tremură duiosia, jalea, plânsul.

Septimiu Bucur intră în confruntare cu romanele lui Liviu Rebreanu unde face critică sociologică, tematică, genetică, tipologică, psihologică, literară. Rebreanu e de părere că un scriitor adevărat trebuie să trateze în opera sa problemele fundamentale ale poporului din care face parte. Criticul este foarte bine informat asupra biografiei autorului, este atent asupra detaliilor semnificative ce construiesc opera scriitorului descoperindu-le suportul psihologic.

Septimiu Bucur realizează o critică de mediere între operă și cititor urmărind să-l inițieze pe ultimul, această strădanie a sa putându-l situa printre personalitățile distincte ale criticii românești contemporane. Acesta ține să ridice valoarea scriitorilor luați în vizor pe cele mai înalte culmi exagerând uneori dându-ne chiar impresia că-i idolatrizează.

Din rezumarea destul de succintă a unei cărți mult mai bogate în sensuri, reiese o trăsătură esențială a gândirii critice a lui Septimiu Bucur și anume aspirația integratoare în care am putea întrezări „o soluție eliberatoare a sufletului modern care numai așa se poate smulge din drama zbuciumatelor sale trăiri contradictorii.”⁸

Este Septimiu Bucur un critic pe nedrept uitat? Răspunsul este afirmativ. Deși a adus cinste instituțiilor de învățământ absolvite, revistelor la care a colaborat, demonstrând că deținea caracteristicile unui critic și eseist literar avizat, el nu a reușit decât până la vârsta de 30 de ani să-și consulte propria conștiință și să abdice din viața intelectuală publică. S-a împătimit să scrie manuscrise, păstrate undeva într-un sertar, lăsând la atitudine noastră publicarea lor, întru edificarea urmașilor săi. Septimiu Bucur așteaptă să îl readucem în viața literară, să-i împlinim destinul.

Bibliografia operei

1. *Banchetul lui Lucullus*: pagini de critică literară. - Ed. îngrijită, prefață și note asupra ediției de Serafim Duicu, Cluj-Napoca, Dacia, 1978, 303 pagini (restituiri)

Bibliografie critică selectivă

1. Boldea, Iulian, *Istoria didactică a poeziei românești*, Editura Aula, Brașov, 2005
2. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația pentru literatură și artă, București, 1941
3. Crohmălniceanu, Ovid, *Lucian Blaga*, EPL, București, 1963
4. Dragoș, Vasile, Boldea, Iulian, Monoranu, Mihai, Moldovan, Iulius, *Al. Papiu-Ilarian” la 75 de ani*, Târgu-Mureș, 1994;

Referințe critice în periodice

1. *Septimiu Bucur: Banchetul lui Lucullus*/ Doina Graur= Revista de istorie și teorie literară.- Tom. 27, nr.4 (oct/ dec. 1978);

⁶ Serafim Duicu, *apud.* Septimiu Bucur, *op. cit.*, p. 14

⁷ Iulian Boldea, *Istoria didactică a poeziei românești*, Editura Aula, Brasov, 2005, p. 340

⁸ Citat extras dintr-un comentariu al criticului Septimiu Bucur la opera lui Tudor Vianu

2. *Septimiu Bucur restituit*/ Silvia Udrea= Vatra.- An.9, nr.2 (20 februarie 1979);
3. *In memoriam Septimiu Bucur. 1915-1964*: caiet documentar întocmit de Doina Graur pentru Simpozionul științific omonim organizat de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Mureș și Bblioteca Județeană Mureș, prilejuit de împlinirea a 80 de ani de la nașterea lui. Târgu-Mureș, 1995;
4. *Septimiu Bucur, un destin frânt?*/ dr. Doina Graur= Târnavă. – An.6, nr.1 (1996): 1 foto.